

KNJIŽEVNI INTERESI – VAŽAN KRITERIJ U IZBORU KNJIŽEVNOUMJETNIČKIH I BIBLIJSKIH TEKSTOVA U KATEHEZI

Ana Gabrijela ŠABIĆ, Zagreb

Sažetak

Problematici književnih interesa u izboru književnoumjetničkih biblijskih i izvanbiblijskih tekstova te u izboru katehetsko-komunikacijskih pristupa tim tekstovima u religioznom odgoju i katehazi, autorica prilazi u prvom redu s književnoznanstvenoga i psihološko-pedagoškoga stajališta, ali u interdisciplinarnom suodnosu s religioznopedagoškim, odnosno teološko-katehetskim pristupom. Rezultate svojega znanstvenog promišljanja temelji osobito na komparativnom proučavanju znanstveno-teorijskih i empirijskih istraživanja te na vlastitu teorijskom i empirijskom istraživanju o tim pitanjima.

U prvome dijelu ovoga rada – polazeći od temeljnih književnoteorijskih postavki – autorica naznačuje i obrazlaže četiri bitne sastavnice, odnosno četiri vrste književnih interesa: tematski interesi, vrstovni interesi, interesi za emotivne sadržaje te interesi za poetski iskaz.

U drugome dijelu autorica ističe bitne razlike između starijega (razvojnopsihološki odnosno periodizacijski zatvorenoga) i novijega (interdisciplinarno utemeljenoga i periodizacijski otvorenoga) pristupa čitateljevu književnom razvoju, osobito razvoju njegovih književnih interesa.

U trećemu, glavnome, dijelu podrobnije se analiziraju, teorijski imenuju i praktično artikuliraju književni interesi, osobito interesi za biblijske književnoumjetničke tekstove te narav književne komunikacije, odnosno katehetsko-metodičke interpretacije književnih tekstova u djece i predadolescenata od 1. do 8. razreda osnovne škole (tj. od 6./7. do 14./15. godine).

U četvrtom dijelu autorica, među ostalim, ističe u obliku zaključnih postavki/pitanja: nije li česta nezainteresiranost za biblijske tekstove u djece i mladih zapravo plod neprimjerenosti izbora tih tekstova i neprimjerenih komunikacijskih pristupa u susretu s njima u religioznom odgoju i katehazi;

ne pridonose li neki nedovoljno prikladni mediji (npr. neki biblijski stripovi, neke biblijske slikovnice i simplificirano prepričani biblijski tekstovi te neki crtani i igrani filmovi) površnoj komunikaciji s biblijskim tekstovima i gubljenju interesa za dubokim i životnim vjerničkim susretanjem s Biblijom;

ne bi li, usporedno s istraživanjem književnih i biblijskih interesa u vjeroučenika, jednako valjalo istraživati razvoj i trajno produbljivanje tih interesa u vjeroučitelja te animatora i predvoditelja liturgijskih i drugih molitvenih slavlja.

Ključne riječi: književni interesi, kateheza, relig. odgoj, Biblija.

U katehetskoj teoriji i praksi posebna se briga posvećuje kriterijima u izboru katehetskih odnosno religiozno-pedagoških sadržaja.¹ To je potpuno razumljivo imamo li na umu specifičnost, dubinu (slojevitost), vjerničku vrijednost i opsežnost temeljnih sadržaja religioznog odgoja i kateheze, nazočnih osobito u Svetom pismu i živoj predaji Crkve te raznolikost i bogatstvo ostalih sadržaja nazočnih u književnoumjetničkim, dokumentarnim i znanstvenim tekstovima i u glazbenim, likovnim, audiovizualnim i drugim medijima.

U različitim izvorima temeljni se kriteriji različito određuju i opisuju, ali se najvećim dijelom mogu sažeti izričajem »vjernost Bogu i čovjeku.«² Polazeći upravo od toga najtemeljnijega kriterija u izboru sadržaja, metodičkih pristupa i medija komuniciranja u odgoju u vjeri³, naznačili bismo još neke kriterije (točnije: specifična gledišta temeljnih kriterija) koji su osobito relevantni u izboru i prosudbi izbora biblijskih i književnoumjetničkih tekstova u religioznom odgoju i katehezi te u ostalim oblicima pastoralnoga djelovanja Crkve. To su osobito:

– *psihološko-pedagoški kriterij* kojim se, uz opća razvojnopsihološka obilježja katehiziranja pojedine dobi, osobito uzimaju u obzir književni i ostali interesi katehiziranja, njihove sposobnosti (književne, jezične i ostale) te narav komuniciranja s biblijskim i ostalim književnoumjetničkim tekstovima;

– *estetski odnosno književnoumjetnički kriterij* kojim se vrednuje književnoumjetnička vrijednost religioznih i profanih tekstova koji se, kao komplementarni sadržaji biblijskim tekstovima, unose u različite oblike vjerskog odgoja i izobrazbe;

– *katehetski kriterij* kojim se osobito prosuđuje prinos pojedinih sadržaja (ponajprije književnoumjetničkih tekstova i ostalih medija) ostvarivanju temeljnih ciljeva vjerskog odgoja i izobrazbe.

U ovome radu temeljitije ćemo se baviti *književnim interesima* katehiziranja pojedinih dobi kao važnim aspektom psihološko-pedagoškog kriterija u izboru biblijskih i književnoumjetničkih sadržaja u vjerskom odgoju i izobrazbi. Također ćemo – jer je u određenom smislu istodobno riječ o književnim interesima kao jednom od važnih kriterija u izboru prikladnih komunikacijskih pristupa tim sadržajima – razraditi *narav književne komunikacije* koju čitatelji pojedinih dobi uspostavljaju s biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima.

¹ Usp. Sveti zbor za klerike, *Opći katehetski direktorij (OKD)*, Dokumenti br. 38–39, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972., str. 35; Biskupi (bivše) Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri (RNE)*. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983., str. 66 i 68; *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon* (hrv. izd. prir. Marko Pranjić), Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1991., str. 671–674.

² Usp. *OKD*, str. 32; *RNE*, str. 66.

³ Usp. *RNE*, str. 66.

Odabiremo tu problematiku zato što su biblijski tekstovi zapravo književnoumjetnički tekstovi te se u čitateljevu ponašanju⁴, osobito njegovim interesima i naravi komunikacije s biblijskim tekstovima, očituju sve (ili gotovo sve) bitne značajke kao i u odnosu (ponašanju) prema ostalim književnoumjetničkim tekstovima. Osim toga, ne smijemo zaboraviti da se u vjerskom odgoju i izobrazbi, kao vrlo važni komplementarni sadržaji pojavljuju mnogi i vrlo različiti književnoumjetnički (nebiblijski) tekstovi kojima se evociraju temeljna općeljudska iskustva, koji pridonose čitateljevu otvaranju biblijskim iskustvima te koji aktualiziraju biblijska iskustva.

Odabiremo, napokon, upravo tu problematiku i zato što je ona nedostatno razrađena u našoj (a velikim dijelom i stranoj) katehetskoj literaturi i jer njezino poznavanje bitno utječe na izradbu i prosudbu katehetskih planova i programa, katehetske udžbeničke literature i, dakako, neposredne katehetske prakse.

1. Pojam i vrste književnih interesa

Pojam književnih interesa definiramo, polazeći od općeg određenja pojma interesa⁵, kao usmjerenost čitateljeve pozornosti i osjećaja prema književnoumjetničkom djelu, ili još točnije: prema određenoj vrsti književnoumjetničkih tekstova, prema određenim autorima, prema pojedinim aspektima književnoumjetničkoga djela (npr. temi, emotivnim sadržajima, fabuli, ideji, jeziku ...). Riječ je, očito, o kompleksnoj pojavi. Stoga je za prepoznavanje i praćenje književnih interesa u pojedinoj dobi korisno istaknuti bitne sastavnice (aspekte) književnih interesa. Tako se s dostatnom teorijskom sigurnošću može govoriti o *tematskim interesima*, *vrstovnim interesima*, *interesima za emotivne sadržaje* te *interesima za poetski iskaz*.

Tematski su interesi (interesi za temu književnoumjetničkog djela) najprepoznatljiviji, često su vrlo izraženi, a u neizgrađenijih čitatelja (čak i onih starije do-

⁴ Klaus DODERER (Hrsg.): *Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur*, Beltz Verlag, Weinheim und Basel, 1977., sv. II, str. 365-366.

⁵ Opći pojam interesa može se definirati kao »trajniya usmjerenost psihičkih procesa i ponašanja prema nekoj pojavi, osobi, predmetu ili aktivnosti kojima pridajemo određenu teorijsku ili praktičnu vrijednost; ta je usmjerenost obično praćena slabijom ili jačom ugodom. Pojam interesa puno je rabljen, naročito u pedagoškoj psihologiji, iako nema točno definirano značenje te se, već prema situaciji, rabi i kao sinonim za pozornost, znatiželju, sklonost, motiviranost, usmjerenost prema cilju, želju i sl.« Boris Petz (ur.), *Psihologijski rječnik*, Prosvjeta, Zagreb, 1992., str. 163.

O ostalim mogućnostima definiranja pojma interes usp. osobito Mladen ZVONAREVIĆ, *Socijalna psihologija*, Školska knjiga, Zagreb, ³1981., str. 254-256; izravnije o književnim interesima (pojam i vrste) usp. Jean Paul GOUREVITCH, *Les enfants et la poésie*, Éd. de l'École, Paris, 1969., osobito str. 75-76; Gabrijela ŠABIĆ, *Lirska poezija u razrednoj nastavi*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., osobito str. 11-22.

bi) često su odlučujući u izboru, prihvaćanju ili odbijanju književnoumjetničkoga djela.

Vrstovni interesi ili, književnoteorijski preciznije, *interesi za književne rodove i vrste* također vrlo snažno utječu na čitateljevo prihvaćanje ili neprihvaćanje pojedinoga književnoumjetničkoga djela. Tako, na primjer, u velike većine čitatelja – u gotovo svim dobima – prevladava interes za prozne tekstove (osobito pripovijetke i romane), a interes za poeziju je puno manje razvijen, u nekih čitatelja gotovo uopće ne postoji. U odnosu prema poeziji, kao što pokazuju rezultati vrlo opsežnih istraživanja, pojavljuju se, i u mlađih i u starijih čitatelja, vrlo ustaljene predrasude koje takvim čitateljima stvaraju trajne ili povremene, ali vrlo jake književnokomunikacijske zapreke.⁶

Interesi za emotivne sadržaje u književnoumjetničkim tekstovima također su vrlo važni za čitatelje u razvoju, a za djecu predškolske i mlađe školske dobi nerijetko su i odlučujući u prihvaćanju ili neprihvaćanju pojedinoga književnoumjetničkoga teksta. Ti su interesi također vrlo važni za neizgrađenije čitatelje odrasle dobi. Razvijeni čitatelji, osobito odrasli, otvorenije prihvaćaju djela različitih emotivnih sadržaja ili pak svjesnije biraju ona djela koja su u skladu s njihovim osobnim književnim (i ostalim) senzibilitetima ili koja odgovaraju njihovoj osobnoj životnoj situaciji.

Interesi za poetski iskaz (npr. interes za pjesničke slike, interes za ritam, interes za pjesnički jezik) često su manje nazočni u znanstvenom proučavanju književnih interesa u čitatelja pojedinih dobi. To je možda posljedica toga što se čitatelj prema tim elementima književnoumjetničkoga teksta ne može unaprijed odrediti (kao, na primjer, prema vrstovnoj pripadnosti djela ili njegovoj temi) nego tek u procesu čitanja. Isto tako, mnogi čitatelji ne mogu izraziti svoj odnos (sviđanje/nesviđanje) prema tim elementima književnoga djela.

Da je to gledište književnih interesa i te kako važno, uvjeravaju nas izjave onih čitatelja koji su sposobni eksplicitnije uočiti bar one elemente poetskoga iskaza koji utječu na njihovo odbijanje književnoumjetničkih tekstova, na primjer onih u kojima se pojavljuju »teške riječi«, »nerazumljivi izrazi«, »neobične kombinacije riječi«, igre riječima koje »ništa ne znače«, »dosadni opisi«, »dosadna ponavljanja« ...⁷ Dio čitatelja, osobito izgrađenijih, često navodi iste elemente – riječi koje treba istraživati, zagonetni izrazi, neobične kombinacije riječi, igre ri-

⁶ Riječ je osobito o istraživanju interesa za čitanje poezije u učenika od 11 do 17 godina koje je, prema upitniku Michaela Cosema, 1971. provela redakcija časopisa *Cahiers pédagogiques* pod naslovom *Nos élèves et poésie*. Tim je istraživanjem obuhvaćeno 7000 ispitanika. V. *Cahiers pédagogiques*, 99, 1971., osobito str. 23, 34–35. Usp. također Jacques Charpentreau, *Enfance et poésie*, Les Éditions ouvrières, Paris, 1972., str. 117.

⁷ Usp. *Nos élèves et poésie*, *Cahiers pédagogiques*, br. 99, osobito str. 34–35.

ječima, slikoviti opisi koji »bude maštu i osjećaje«, zanimljiva ponavljanja – ali kao razlog prihvaćanja određenoga književnoumjetničkoga teksta.⁸

U ovom kontekstu ne možemo ne spomenuti i neke vrlo važne biblijske tekstove u kojima upravo jezična (poetska) struktura bitno pridonosi cjelovitome smislu teksta i u kojemu se taj element (točnije: ti elementi) biblijskoga teksta nerijetko pojavljuju kao glavna komunikacijska zapreka u čitateljevu prihvaćanju biblijskoga teksta. Prisjetimo se samo Knjige postanka (osobito Post 1 – 2), mnogih odlomaka iz proročkih biblijskih tekstova, Isusova rodoslovlja u Matejevu evanđelju, Isusovih besjeda u Ivanovu evanđelju, prisposdobi u sinoptičkim evanđeljima ...

2. O različitim pristupima u proučavanju književnih interesa

U proučavanju književnih interesa, kao i u proučavanju cjelovitog književnog razvoja, očituju se međusobno vrlo različiti pristupi. Temeljno bismo, daka-ko uz opasnost znatnog pojednostavljivanja, mogli naznačiti dva pristupa.

Zatvoren, normativan razvojnopsihološki pristup koji čitateljev književni razvoj i razvoj njegovih književnih interesa promatra kao zatvoren periodizacijski sustav. U takvome se pristupu teži za točnim dobnim razlikovanjem pojedinih etapa čitateljeva razvoja te za gotovo normativnim opisivanjem tipičnoga (»opće-važećeg«) čitateljeva ponašanja u pojedinoj etapi. Očito, uza sve pozitivne prinose takvih znanstvenih istraživanja, takvim je normativnim opisom uvelike zanemaren čitatelj kao pojedinačna osoba. Osim toga, u većini tih znanstvenih istraživanja, osobito onih koji čitateljev književni razvoj promatraju kao neminovan (neprekinut) slijed razvojnih etapa, zanemareni su sociokulturni utjecaji, osobito utjecaji učenja.⁹

Noviji, interdisciplinarno utemeljen pristup, čitateljev književni razvoj i razvoj čitateljevih književnih interesa promatra vrlo cjelovito kao otvoren, dinamičan razvoj. U tom se pristupu, umjesto dobnog točno određenih razvojnih »faza«, predlaže pojam otvorenih razvojnih zona u kojima se vrlo naglašeno ističe osobnost svakog čitatelja te velike individualne razlike.¹⁰ Bitno je također što se u novijim istraživanjima ne ističu samo sličnosti među članovima istih dobnih sku-

⁸ Usp. Ibidem; v. također Daniel BRIOLET: *Poésie: Quelle pédagogie?* Éditions Arts-Cultures-Loisirs, Nantes, 1983., osobito str. 108 i 115.

⁹ Usp. Hans E. GIEHRL: *Der junge Leser. Einführung in Grundfragen der Jungleserkunde und der literarischen Erziehung*, Verlag L. Auer, Donauwörth, 1977., str. 84–87.

¹⁰ Usp. H. E. GIEHRL, *nav. dj.*, str. 81 i 90; usp. također A. C. BAUMGÄRTNER: *Literaturunterricht mit dem Lesebuch*, Verlag F. Kamp, Bochum, 1974., str. 25 i, osobito: Alexander BEINLICH: »Lesealter?« *Die literarische Entwicklung der Kinder und Jugendlichen*, u: K. E. MAIER (Hrsg.): *Kind und Jugendlicher als Leser*, Verlag J. Klinkhardt, Bad Heilbrunn, 1980., str. 33.

pina, nego i razlike u književnom razvoju. Tako, na primjer, neki autori naglašavaju da se često u istoj dobnoj skupini nalaze djeca i mladi koji se međusobno više razlikuju nego pripadnici različitih dobnih skupina.¹¹

Spoznaje o cjelovitu čitateljevu književnom razvoju te o njegovim književnim interesima valja, dakle, shvatiti kao smjernice, kao mogućnosti koje će se, manje ili više sigurno, pojaviti (razviti) u životu čitatelja.¹²

Razumljivo, mi se opredjeljujemo za ovaj drugi pristup u proučavanju čitateljevih književnih i biblijskih interesa, jer je očito da zbog vrlo cjelovitog interdisciplinarnog pristupa jamči pouzdanije spoznaje o odnosu čitatelja pojedine dobi prema književnoumjetničkim i biblijskim tekstovima.

Književne interese shvaćamo, dakle, kao jače ili slabije izraženu usmjerenost, mogućnosti, naglaske u čitateljevu ponašanju u pojedinoj dobi. Bitno je pritom voditi računa o tome da su književni interesi ovisni o sociokulturnoj sredini, da se mogu razvijati, zapravo bogatiti i oplemenjivati, ali da se mogu i potisnuti, što najčešće rezultira povremenim ili trajnim gašenjem (gubljenjem) književnih interesa. Važno je također voditi računa o tome da književni interesi nisu statični: mogu u pojedinoj životnoj dobi biti izraženi ili manje izraženi, mogu biti potisnuti nekim drugim interesom, mogu, dakle, latentno biti nazočni, ali nedovoljno ohrabreni.

3. Književni interesi i narav književne komunikacije u djece i predadolescenata osnovnoškolske dobi

U ovome dijelu našega razmišljanja detaljnije ćemo razraditi književne interese prema naznačenim gledištima (vrstovni i tematski interesi, interesi za emotivne sadržaje te interesi za poetski iskaz) u pojedinim dobnim skupinama vjeroučenika osnovne škole. Pritom ćemo u svakoj dobnoj skupini naznačiti i odnos čitatelja prema biblijskim tekstovima ili cjelovitijim katehetskim temama sadržanima u *Planu i programu katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi* te vjeronaučnim udžbenicima.¹³

U predstavljanju i opisu književnih interesa te naravi književne komunikacije vodimo, dakako, računa o tome da je riječ o jače ili slabije izraženim tendencijama u razvijenosti književnih interesa te u naravi čitateljeve komunikacije s knji-

¹¹ Usp. H. E. GIEHRL, *nav. dj.*, str. 90.

¹² Usp. A. BEINLICH, *nav. dj.*, str. 33.

¹³ Riječ je o *Planu i programu katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi*, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture RH, Zagreb, 1991., str. 7–75 te o vjeronaučnim udžbenicima koji su 1991. godine odobreni od hrvatskih biskupa za vjeronauk u osnovnoj školi (za razdoblje od pet godina).

ževnoumjetničkim ili biblijskim tekstom, a ne o normativno određenim obilježjima čitateljeva književnog razvoja. Stoga ne treba zbunjivati što se pojedini aspekti književnih interesa, osobito tematski, ponavljaju u dvije ili više dobnih skupina. U tim je slučajevima riječ o velikim individualnim razlikama među pojedinih vjeroučenicima te, osobito, o različitoj naravi i dubini literarne komunikacije koju ostvaruju čitatelji različite dobi.¹⁴

3.1 Književni interesi djece od 1. do 3./4. razreda osnovne škole¹⁵

Književne interese djece u prva tri razreda osnovne škole valja promatrati kao interese za samostalno čitanje književnoumjetničkih i biblijskih tekstova, ali i kao interese za slušanje tih tekstova. To je ponajprije zato što mnoga djeca u 1. razredu još ne znaju čitati, ali i zato što veći broj djece – unatoč svladanoj tehnici čitanja – još ni u 2. razredu nije dosta osposobljen za samostalno komuniciranje (dakle: ne samo za čitanje s razumijevanjem) s biblijskim i književnoumjetničkim tekstom. I još jedan važan razlog: mnoga djeca u toj dobi upravo slušanjem čitanja ili pripovijedanja pojedine priče ili biblijskoga teksta u obitelji uspostavljaju vrlo bogate (kvalitetne) odnose s odraslima.

Književni su interesi u toj dobi vrlo bogati, iako pojedini autori ističu (s pravom) da se dosta teško može govoriti o osobnim, pojedinačnim književnim interesima, osobito zbog velikoga utjecaja obitelji, sredstava javnog priopćivanja, škole i, dodajmo, vjerske zajednice u oblikovanju i u očitovanju (iskazivanju) književnih interesa djece mlađe školske dobi.¹⁶

¹⁴ Polazeći od periodizacije A. Beinlicha, koncipirane na temelju opisa književnoga razvoja djece i mladih kao »otvorenih zona«, izdvajamo ove dobne skupine u kojima se očituju razmjerno isti (vrlo slični) književni interesi te srodna obilježja književne komunikacije:

- učenici 1.–3./4. razreda osnovne škole,
- učenici 4./5.–6. razreda osnovne škole,
- učenici 7.–8. razreda osnovne škole.

¹⁵ Književni interesi djece 4. razreda osnovne škole umnogome odgovaraju interesima djece u 3. razredu, ali i književnim interesima djece 5. (6.) razreda. Riječ je, naravno, o velikim individualnim razlikama te o određenom prijelazu između izrazitijih razvojnih zona.

¹⁶ Usp. *Introduction à la psychologie de l'enfant* (uredili: Jean-Adolphe RONDAL i Michel HURTING), Pierre Mardaga éd., Bruxelles, 1981., sv. 3, str. 558.

U tom je kontekstu vrlo važno upozoriti na teškoće koje se pojavljuju u znanstvenom istraživanju književnih interesa u djece i mladih. Marc Soriano, poznati istraživač književnih interesa i književnog ponašanja djece i mladih, ističe osobito ove teškoće:

Teškoće u uspostavljanju kontakta s djetetom: dijete, čak i u mlađoj školskoj dobi, ne povjerala lako svoje mišljenje i ukus – osobito zato što jasno sluti (često samo intuitivno) da time govori o sebi, o onome kakvo ono jest.

U mnoge djece postoje teškoće u izražavanju: vrlo teško mogu obrazložiti zašto im se nešto sviđa ili im se ne sviđa.

3.1.1 Vrstovni interesi

Djeca u toj dobi najčešće čitaju priče (kraće, ali i duže, osobito djeca 2.–3. razreda te djeca 1. razreda koja su naučila ranije čitati), bajke, pjesme, kratke igrokaze i scenske igre, basne.

3.1.2 Tematski interesi

Tematski interesi djece mlađe školske dobi obuhvaćaju mnoge vrlo široke teme: djeca, obitelj, roditelji, djed i baka, igra (igračke, prihvaćenost/isključenost u igri), životinje, priroda (pejsažna književnost), blagdani i slavlja, sanjarenje (mašta), ljepota, zavičaj i domovina.

Biblijske teme također vrlo privlače djecu te dobi. Među biblijskim proznim tekstovima to su osobito *tekstovi iz sinoptičkih evanđelja o Isusu* – na primjer: Isusovo rođenje, poklon mudraca, bijeg u Egipat, Isus i djeca, Isus i učenici, prisposode (osobito prisposode o izgubljenome i nađenome sinu te o izgubljenoj i nađenoj ovcu), Isus i Zakej, Isusova muka, smrt i uskrsnuće.

Od *starozavjetnih prozih tekstova* djecu osobito privlače tekstovi u kojima su nazočni likovi koje mogu živjeti, s kojima se mogu poistovjetiti (identificirati) – na primjer: tekstovi o Josipu egipatskom¹⁷, o Mojsiju (u najmlađoj dobi to je osobito dio o Mojsijevu rođenju), o Noi, o Abrahamu.¹⁸

Biblijski pjesnički tekstovi, osobito oni u kojima su nazočni ljepota i tajna (Stvaranje svijeta u Knjizi postanka), također – unatoč određenim predrasudama odraslih – vrlo privlače djecu te dobi. To je vrlo dobro ostvareno u *Planu i programu vjerskog odgoja i obrazovanja za III. razred u temama Biblijska pjesma o*

Nadalje, u mnogih ispitanika (pa i odraslih) vrlo je izražen konformizam: u odgovorima se odražavaju ukus, navike, stavovi obitelji, škole, okružja u kojem pojedinac boravi i živi. Mnogi ispitanici odgovaraju ono što misle da istraživači od njih očekuju. Time, dakako, žele udovoljiti osobi koja ispituje.

Zanimljivo je da mladi ponekad svojim grubim, čak brutalnim i neočekivanim odgovorima žele skandalizirati, iznenaditi, pa i prokušati, ispitivače (dakle, odrasle osobe).

Usp. Marc SORIANO, *Guide de littérature pour la jeunesse*, Flammarion, Paris, 1975., str. 448–449.

¹⁷ Zanimljivo je da u anketi koja je provedena u istraživanju interesa za biblijske tekstove u studenata II. godine Katehetskog instituta Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, na pitanje »Jeste li u mlađim razredima osnovne škole ponekad samostalno čitali biblijske tekstove? Ako jeste, navedite koji su to tekstovi bili?« ispitanici najčešće navode upravo tekstove o Josipu egipatskom.

U istraživanju, provedenom u ožujku 1994., sudjelovalo je osamdeset i dvoje studenata.

¹⁸ Upravo su to središnje teme iz SZ u 1., 2., 3. i (4.) razredu u *Planu i programu katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi*, usp. str. 21–46.

stvaranju svijeta te *Biblijska slikovita pripovijest o stvaranju prvih ljudi* u tematskoj cjelini *O počecima svijeta i prvim ljudima u Bibliji*.¹⁹

3.1.3 Interesi za emotivne sadržaje

Ti su interesi u toj dobi vrlo jaki. Djecu osobito privlače tekstovi, i prozni i pjesnički, u kojima su nazočne: vedrina, nježnost, radost i smijeh, divljenje, očaranost, ljubav, dobrota, ljepota, sućut, tajanstvenost.

Posve je razumljivo da ih vrlo privlače priče koje sadrže »pozitivan kraj«, u kojima dobro pobjeđuje, a zlo biva kažnjeno.

3.1.4 Interesi za poetski iskaz

Osobito rado čitaju priče sa zanimljivom fabulom u kojima nema većih digresija, priče u kojima su naglašeni dijalozi i dinamičnost.

U pjesničkim ih tekstovima osobito privlači ritam, melodioznost pjesničkoga jezika, ponavljanja, jezične igre. Također ih vrlo privlače pjesničke slike (npr. u psalmima), osobito one pjesničke slike u kojima su naglašeni vizualni i zvučni elementi, privlači ih maštovitost i dinamičnost pjesničkoga teksta.

3.1.5 Nekoliko važnih pitanja/napomena/problema

U kontekstu književnih interesa djece mlađe školske dobi potrebno je upozoriti na teme i emotivne sadržaje književnoumjetničkih i biblijskih tekstova koji privlače djecu 1.–3. razreda i koji su u cjelovitom odgoju gotovo nezaobilazni, ali za kojima djeca najčešće neće spontano posegnuti. Ponudimo li im, međutim, takve tekstove, iskreno će ih i duboko prihvatiti.

Riječ je o tekstovima, najčešće proznima, s temom ljubomori (najčešće odnos mlađega i starijega brata/sestre te za sve životne dobi vrlo važnoga pitanja: jesam li voljen?), zatim s temama straha²⁰, patnje, boli, smrti.²¹

¹⁹ Isto, str. 34.

²⁰ Tome u prilog govore mnogi teorijski radovi, udžbenička literatura te neposredan rad s djecom. Usp. npr. Elizabeth L. REED: *Kinder fragen nach dem Tod*, Quell Verlag, Stuttgart, 1980. (američki je izvornik objavljen 1970. godine); Ralph SAUER: *Kinder fragen nach dem Leid*. Hilfen für das Gespräch, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1986. Zanimljivo je također da se u mnogim njemačkom početnicama za djecu od 6–6.5 godina nalaze tekstovi o strahu i ljubomori.

²¹ O važnosti tih tema, uz teme ljubavi i života, u religioznom odgoju i katehezi v. Josip BARIČEVIĆ: *Obnova religioznog odgoja i kateheze u našoj Crkvi*, u: *Bogoslovska smotra*, 1/1984., osobito str. 50.

Mnogi se roditelji i odgojitelji pribojavaju da će tekstovi s tim temama i emotivnim sadržajima opteretiti njihovu djecu, da će djeci to iskustvo biti preteško.

Gledajući vjernički i odgojno cjelovito, držimo da je taj strah uvelike neopravdan. Dobro je, naime, da djeca od najmlađe dobi u susretu s primjerenim i bogatim književnoumjetničkim i biblijskim tekstovima, počnu naslućivati i razumijevati da radost i patnja, svjetlo i tama, život i smrt pripadaju istoj stvarnosti. Dakako, uz tekstove o boli, patnji, smrti djeci valja ponuditi i biblijske odnosno književnoumjetničke tekstove o radosti, ljepoti, zahvalnosti. U susretu s takvim komplementarno odabranim tekstovima djeca će osobno doživjeti ljepotu i bogatstvo života i stvorenoga, što je važan preduvjet za susret s velikom i do kraja nedokučivom tajnom smrti.

Vrlo dobar progresivno-komplementaran pristup tim temama nalazimo u *Planu i programu vjerskog odgoja i obrazovanja* za 1., 2. i 4. razred.

U 1. se razredu nalazi tematska cjelina *O radosti i patnji* s ovim temama:

- * Naša radost i naša patnja,
- * Kako izražavamo svoju radost i svoju patnju?
- * Zajedno se radovati (podijeliti svoju i tuđu radost),
- * Biti blizu onima koji pate,
- * Molitvom i pjesmom pred Bogom izražavamo svoju radost i svoju patnju.²²

U 2. se razredu, u tematskoj cjelini *Naš je život ispunjen radošću i patnjom* nalaze ove teme:

- * Radujem se životu,
- * Čega se bojimo i kako se osloboditi straha?
- * Zašto se često ne razumijemo?
- * Zašto ima toliko zla među ljudima?
- * Mnogo toga ne razumijemo, ali smo sigurni da nas Bog voli.²³

Konkretizacija tih tema ostvarena je – izborom književnoumjetničkih i biblijskih tekstova, umjetničkih fotografija i molitvenih tekstova – u vjeronaučnom udžbeniku *Pozvani na gozbu*.²⁴

²² *Plan i program katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja*, str. 24–25.

Razumljivo, u formulaciji tema u *Planu i programu* izrazita je metajezična dimenzija. Katehetsko-komunikacijska transpozicija – očita i u formulaciji naslova pojedine teme – dogodit će se u vjeronaučnom udžbeniku i, dakako, u konkretnoj katehetskoj praksi.

²³ *Isto*, str. 28.

²⁴ Josip BARIČEVIĆ – Ana Gabrijela ŠABIĆ – Josip TURČINOVIĆ: *Pozvani na gozbu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²⁰1995., str. 9–21.

U 4. razredu temu patnje, zla, grijeha i Božje ljubavi vjeroučenici otkrivaju u susretu sa starozavjetnim tekstovima u tematskoj cjelini *Zašto ima toliko zla i grijeha na svijetu?*:

- * Otkuda zlo i ljudska patnja?
- * Biblijska slikovita pripovijest o grijehu prvih ljudi,
- * Kain i Abel,²⁵
- * O Noi i općem potopu,
- * Duga – znak Božjega saveza s Noom i svim ljudima.²⁶

Posebno mjesto u književno-biblijskim interesima djece mlađe školske dobi pripada tekstovima o Isusovoj mucij, smrti i uskrsnuću. Djeca te tekstove uvijek iznova vrlo rado slušaju (čak i ako ih dobro poznaju) i vrlo ih duboko doživljavaju (suosjećaju s Isusom i raduju se zbog Isusova uskrsnuća), osobito ako im čita netko u obitelji. Tome, najčešće, pridonosi i cjelokupno liturgijsko ozračje na liturgijskim slavljinama i na vjeronaučnim susretima.

Stoga je potpuno krivo stajalište (i vjernički vrlo problematično) prema kojemu djecu predškolske i mlađe školske dobi ne bi valjalo uvoditi u tekstove o Isusovoj mucij i smrti, jer je to za njih preteško iskustvo.²⁷

U neposrednom radu s djecom, još u vrijeme nastajanja knjige *Pozvani na gozbu*, djeca 2. razreda s velikim zanimanjem slušaju i duboko doživljavaju upra-

²⁵ Prema rezultatima spomenute ankete (v. bilješku 17) o interesima za biblijske tekstove studenata II. godine Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu (1994.), tema o Kainu i Abelu jedna je od vrlo čestih u mlađoj školskoj dobi i, prema pismenim eksplikacijama ispitanika, vrlo snažno doživljenih.

²⁶ *Plan i program katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja*, str. 40.

²⁷ Primjer takvog odnosa prema temama Isusove muke i smrti nalazimo u članku *Ritam godine po crkvenim blagdanima*, s nadnaslovom *Svetkovine s djecom u waldorfskom vrtiću* autorice Neli JAKOVIĆ, u kojem doslovno piše: »Korizma i Uskrs su svetkovina o kojoj se maloj vrtićkoj djeci ništa direktno ne govori. Patnja i žrtvovanje, Kristova muka i smrt su preteško iskustvo i ne smijemo njime opterećivati biće djeteta. Mi ćemo bojati jaja, praviti zečice od vune, sijati pšenicu i pripremati se za novo rođenje u prirodi. (...)«
Članak je objavljen u tematskom broju časopisa za obitelj i školu *Zrno*, posvećenome waldorfskome odgoju, Zagreb, br. 7 (17), 1992., str. 19.

Bitno različit pristup tim sadržajima susrećemo u *Programu vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima*, koji je 1992. odobrila Biskupska konferencija hrvatskog jezičnog područja te Ministarstvo za prosvjetu i kulturu RH, objavljenom 1994., u kojem se u tematskoj cjelini (na str. 66) *Isus: Ljudi i domovina* nalaze teme: *Isus ima prijatelje i neprijatelje*, *Isus se opršta od svojih prijatelja* (Mt 26,17–28) i *Muka i uskrsnuće* (Mt 14,1–16,20). – Još cjeloviti primjer uključivanja tekstova o Isusovoj mucij, smrti i uskrsnuću u rad s djecom predškolske i mlađe školske dobi nalazimo u knjizi Alojzija HOBLAJA *Od zrna do kruha. Priručnik za odgojitelje i učitelje uz Dan kruha*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.

Tema Isusove muke, smrti i uskrsnuća nalazi se u *Planu i programu katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja* u svim razredima osnovne škole.

vo tekstove o Isusovoj mucij, smrti i uskrsnuću, a nakon što su čuli sve tekstove – traže da im se ponovno čita.

3.1.6 O naravi književne komunikacije u 1., 2. i 3./4. razredu osnovne škole

Djeca mlađe školske dobi s velikim zanimanjem i dubokom uživljenošću slušaju čitanje odabranih biblijskih i književnoumjetničkih tekstova. Stoga je u katehetskom radu, ali i u obitelji, potrebno njegovati kvalitetno čitanje naglas (tzv. interpretativno čitanje), kvalitetno pripovijedanje i govorenje napamet pjesničkih tekstova (npr. psalama). Mnoga djeca, dakako, i samostalno čitaju biblijske i književnoumjetničke tekstove, ali i ona vrlo rado slušaju lijepo čitanje naglas, pripovijedanje ili govorenje napamet čak i onih tekstova (sadržaja) koje dobro poznaju. Razlog je lako shvatljiv: tijekom samostalnog čitanja i tijekom slušanja čitanja naglas, pripovijedanja ili govorenja napamet ostvaruju se različiti stilovi komuniciranja s tekstem te različiti literarnokomunikacijski rezultati. Osim toga, tijekom slušanja čitanja naglas, pripovijedanja ili govorenja napamet ostvaruju se – uz komunikaciju s tekstem – i bogati procesi međusobne komunikacije.

Tijekom komunikacije s biblijskim i književnoumjetničkim tekstem djeca 1., 2. i 3. razreda ostvaruju spontan i doista aktivan odnos. To se osobito očituje živim zamišljanjem fabule i likova u tekstu, identifikacijom s likovima, dubokim emotivnim odnosom prema likovima, osobito duboko proživljenom ljubavlju, nježnošću, sućuti, ali i odlučnim odbacivanjem negativnih likova.

U susretu s pjesničkim tekstovima djeca te dobi svojom emotivnošću, vrlo razvijenom i oslobođenom maštom gotovo se stapaju sa sadržajima koje im nudi poezija. Velikom senzibilnošću i otvorennošću oni dopuštaju da im pjesnički tekst prožme cijelo biće: u njih doista pjesničke slike ispunjavaju oči i maštu da bi im ispunile dušu,²⁸ u njih ritam zahvaća i pokreće cijelo biće. Takvu komunikaciju valja njegovati i u susretu djece s psalmima te s ostalim njima primjerenim pjesničkim tekstovima u Bibliji.²⁹

U te su djece također vrlo naglašeni čuđenje i divljenje, često kao glavni preduvjeti za uspostavljanje osobne komunikacije s pjesničkim i biblijskim tekstem.

²⁸ Usp. Georges JEAN, *Lectures de la poésie*, Les cahiers de Poésie 1, Éd. Saint-Germain-des-Prés, Paris, 1980., str. 39–40.

²⁹ O tome koliko djeca snažno komuniciraju s pjesničkim slikama u psalmima, koliko primaju pjesničke slike cjelinom svojega bića, vrlo rječito govore rezultati empirijskoga istraživanja provedenoga s učenicima 2. i 4. razreda u OŠ »Izidor Kršnjavi« i OŠ »Ljubljanka« u Zagrebu. Istraživanje je provedeno školske godine 1994./95., a u njemu je sudjelovao 61 učenik. Usp. Štefanija HORVAT, *Sivaračačko izražavanje u interpretaciji poetskih i molitvenih tekstova u drugom i četvrtom razredu osnovne škole*. Diplomski rad (neobjavljeno), Zagreb, 1995., osobito str. 57–60 i 62–89.

Upravo će čuđenje i divljenje omogućiti djeci 3. razreda da uspostave komunikaciju s vrlo bogatim i svečanim pjesničkim biblijskim tekstom koji je sav prožet izrečenom – i još više neizrečenom – ljepotom, iz 1. i 2. glave *Knjige postanka*.³⁰

Čuđenje i divljenje također su preduvjeti za primanje simbola u toj dobi. Očito, djeca mlađe školske (pa i predškolske) dobi primaju simbole prvotno na intuitivno-emosivnoj razini, što ne znači da često ne naslućuju (iako to ne mogu cjelovitije verbalno izraziti) i smisao simbola.³¹ Sasvim je vjerojatno da u mnogim trenucima osobne i aktivne komunikacije sa simbolima djeca doista dodiruju dubinu tajne.

U komunikaciji s biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima u toj dobi vrlo je izražena sklonost dinamici, ali i dubokom – čak dugom – mirovanju, meditaciji, utišanosti. Stoga je u stvaranju uvjeta za susret djece mlađe školske dobi i biblijskoga teksta te u predlaganju stila komuniciranja nužno, između ostaloga, voditi računa o ravnoteži između dinamike, živahnosti te duboke šutnje i mirovanja, jer – kako ističe Georges Jean – dobra metodika osmišljeno ujedinjuje ta dva komplementarna stila komuniciranja.³²

3.2 Književni interesi u djece od 4./5. do 6. razreda osnovne škole

U toj dobnoj skupini – obilježenoj naglim razvojem tjelesne snage i psihičkih sposobnosti, samopouzdanjem, optimizmom i dinamičnošću – jače se mijenjaju književni interesi i kvaliteta komuniciranja s biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima. Te su promjene uvjetovane vrlo naglašenom ekstravertiranosti čitatelja te dobi, svojevrsnim realizmom koji u njih dominira i u književnoj komunikaciji i u pismenom i likovnom izražavanju te njihovom željom da se što prije uklope u svakidašnji svijet odraslih. Upravo iz želje da što prije upoznaju

³⁰ Usp. *Plan i program vjerskog odgoja i obrazovanja*, str. 34.

³¹ Slažemo se s Hubertusom Halbfasom koji upozorava da u djece te dobi u susretu sa simbolima nećemo očekivati *verbalno* »razumijevanje« (s napomenom da je termin razumijevanje u tom kontekstu vrlo neprikladan).

Usp. Hubertus HALBFAS: *Religionsunterricht in der Grundschule*. Lehrerhandbuch 1, Benziger – Patmos, Zürich – Düsseldorf, 1983., str. 259–260.

Dodali bismo: ako se i dogodi verbalno izražavanje tijekom komunikacije djece te dobi sa simbolima, bit će to ponovno *slikovito-poetsko izražavanje*. Takvo izražavanje – za razliku od pojmovnoga »prericanja« tijekom kojega se nužno događa reduciranje bogatih slojeva smisla simboličke stvarnosti – pridonosi produbljivanju komunikacije s neizrecivom i dinamičnom stvarnošću simbola. O slikovito-poetskoj kvaliteti iskaza, kao najrodnijoj neizrecivom i vrlo slojevitom iskazu simbola, valjalo bi također voditi računa i tijekom otkrivanja simbola i njihova smisla u mladenačkoj te u odrasloj dobi.

³² Usp. Georges JEAN: *Les voies de l'imaginaire enfantin*. Les contes. Les poèmes. Le réel, Éditions du Scarabée, CEMEA, Paris, 1979., str. 71.

svijet, da budu što sličniji odraslama (koje često i oponašaju, na primjer u govoru), čitaju vrlo različite književne vrste te djela vrlo različite kakvoće, a njihova se književna komunikacija odlikuje brzinom, često i površnošću.

3.2.1 Vrstovni interesi

Vrstovni su interesi u toj dobi, kao što smo istaknuli, vrlo raznoliki.

Od *proznih djela* čitaju priče, dječje romane, legende, mitove (mitološke priče), putopise, napete povijesne (prapovijesne) knjige, stručne knjige za mladež, leksikografske knjige, u djevojčica se pojavljuje naglašeniji interes za sentimentalnu prozu, bajke, priče u nastavcima.

Spominjući stručne knjige, bilo bi dobro u katehetskom radu upravo u dobi 5.–6. razreda više pozornosti posvetiti knjigama iz nizova *Ilustrirana povijest Crkve za mlade*, *Euharistija i njezina povijest* te *Biblija i njezina povijest*.³³

Za *poezijom* rjeđe spontano posežu, a kad je čitaju, onda je to najčešće *narativna* poezija (usp. npr. pjesmu *Baka bez unučića* G. Rodarija u katekizmu *Podimo zajedno*³⁴), humoristična poezija te jezične igre. Vrlo je važno, međutim, spomenuti da i djeca te dobi rado komuniciraju s pjesničkim biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima, ako im ih kreativno ponudimo.

3.2.2 Tematski interesi

Najizrazitije teme koje privlače djecu te dobi jesu osobito: junaci, pustolovine, djeca (osobito njihovi vršnjaci i nešto starija djeca), prijateljstvo, dječje skupine (osobito pripadnost i vjernost skupini), obitelj (dakako, s različitim podtemama nego u mlađoj školskoj dobi), svijet – nepoznati krajevi i putovanja (pustolovna putovanja), životinje, priroda, elementi znanstvene fantastike (osobito u dječaka), želje i fantazija (često s pustolovnim elementima), tajna, pravda, svijet tehnike, humor i smijeh, ljubav (osobito u nekih djevojčica).

3.2.3 Interesi za emotivne sadržaje

Ta se dimenzija književnih interesa u toj dobi djelomično naslućuje iz vrstovnih i tematskih odrednica. Osobito ih privlače tekstovi u kojima dominiraju radost, veselje, vedrina, sreća, pravda i, općenito, jaki (nedostatno diferencirani)

³³ Ti su nizovi objavljeni u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb, 1979., 1984. i 1986.

³⁴ Josip BARIČEVIĆ – Ana Gabrijele ŠABIĆ: *Podimo zajedno*. Katekizam 5, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 13.1995., str. 17.

osjećaji – osobito u odnosima među likovima. Zanimljivo je da ih u toj dobi vrlo privlače opasnost i strah.

3.2.4 Interesi za poetski iskaz

Vrlo rado čitaju tekstove (priče i romane) s napetom, dinamičnom i vrlo razvijenom fabulom, s neočekivanim i fantastičnim zapletima, s mnogim digresijama i s puno akcije koja uključuje i opasnosti u kojima se nalaze glavni likovi. Iznimno ih privlače likovi s naglašenim obilježjima (osobito snaga, umješnost, poštenje, pravednost ...), crno-bijeli (shematizirani) odnosi među likovima, privlače ih nadalje opisi (s puno avanturističkih elemenata) događaja i krajolika. Osobit interes pokazuju za neobična imena likova, mjesta, brodova te za neobičan izgled ili postupke likova.

U pjesničkim tekstovima zanima ih narativan iskaz, jezična igra (igra jezikom) koja često izaziva samo smijeh i ne mora imati dublje značenje.

3.2.5 Interesi za biblijske tekstove

I u susretu s biblijskim tekstovima djecu te dobi najviše privlače prozni tekstovi s naglašenim likovima, tekstovi sa zanimljivom i dinamičnom fabulom, tekstovi u kojima su ostvareni snažni odnosi među likovima te oni u kojima je nazočna dimenzija čudesnoga, tajanstvenoga. Iz rečenoga je očito da su to ponajprije prozni starozavjetni tekstovi te tekstovi iz sinoptičkih evanđelja i Djela apostolskih.

Konkretnije, to su tekstovi o *Abrahamu* (osobito njegov odlazak u nepoznato, poziv da žrtvuje sina te Božje sklapanje Saveza s Abrahamom), o *Josipu egipatskom* (u toj ih dobi osobito privlači Josipovo tumačanje faraonovih snova te Josipov susret s braćom), o *Mojsiju* (iznimno ih privlače tekstovi o deset egipatskih zala, o Mojsiju pred gorućim grmom, o prijelazu preko Crvenoga mora, o putovanju izraelskoga naroda kroz pustinju, o sklapanju Saveza na Sinaju, o ras kidu Saveza ...), o *Davidu* (osobito o Davidu i Golijatu, Davidu i Šaulu, Davidu i Jonatanu ...).³⁵

U evanđeoskim tekstovima vrlo ih zanimaju Isusovi susreti s ljudima, Isusova čudesna ozdravljenja, prisposdobe o milosrđu, tekstovi o Isusovoj mucij, smrti i uskrsnuću te o Isusovim ukazanjima nakon uskrsnuća.

Zanimljivo je da su i mnogi odlomci iz Djela apostolskih, osobito Pavlovo obraćanje i Pavlova putovanja, vrlo zanimljivi većini djece te dobi. Odnos prema

³⁵ Stoga nije neobično što se u *Planu i programu vjerskog odgoja i obrazovanja* te u vjeronaučnim udžbenicima za učenike tih razreda iznimna pozornost posvećuje ciklusima o tim starozavjetnim likovima.

tim tekstovima često je, međutim, opterećen određenim predrasudama – i to prvotno kateheta. Mnogi od njih ne omogućuju djeci 5.–6. razreda da osobno i aktivno dožive upravo slojeve koji ih zanimaju – osobito veliku dinamiku i snagu u tekstu i još više u podtekstu (ponajprije u tekstovima o Pavlovu obraćenju) te snažan lik (Pavao) koji doživljava najdublju promjenu u cjelokupnom svojem životu.

Spominjemo također, iako nisu biblijski ni književnoumjetnički tekstovi u najužem smislu, tekstove o životu i mučeništvu prvih kršćana, jer i svojom fabulom, snažnim i privlačnim likovima te cjelokupnom porukom odgovaraju interesima vjeroučenika te dobi.³⁶

3. 2. 6 O naravi književne komunikacije u djece od 4./5. do 6. razreda osnovne škole

Književna se komunikacija u toj dobi odlikuje brzinom, pa i površnošću, a neki autori takvo čitanje određuju kao eskapističko ili evazorijsko (ono koje čitatelja udaljuje od svakodnevne stvarnosti).³⁷ U komunikaciji s likovima vrlo se snažno poistovjećuju, ali pritom ostvaruju vanjski, tipiziran odnos. Privlače ih, naime, snaga i umijeće likova, pustolovine u kojima se likovi nalaze, a manje se uživljavaju u njihove osjećaje, promišljanja. Rezultat takve identifikacije, s necjelovito proživljenim ponašanjem i osobinama (vrijednostima) lika jest tipizirana (nerazrađena, nenijansirana) slika čovjeka koju doživljavaju te crno-bijeli, ali za njih vrlo snažni, odnosi među likovima.

Mnoga djeca te dobi uspostavljaju pretežno realistično-racionalan odnos prema biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima. I upravo zbog naglašene težnje k realističnom shvaćanju, pojavljuje se u njih opasnost od simplificiranoga, čak doslovnoga, razumijevanja biblijskih i književnoumjetničkih tekstova. Takav realistično-racionalan odnos prema biblijskim i književnoumjetničkim tekstovima, u neke djece vrlo naglašen, razlogom je što mnogi autori, nedostatan točno, tvrde da u toj dobi u književnoj komunikaciji nije nazočna mašta. Da je takva tvrdnja uvelike netočna (ili bar necjelovita), vidljivo je iz dominantnih tema koje ih privlače u toj dobi – pustolovine, nepoznati krajevi, putovanja ... Stoga, nije riječ o nepostojanju fantazije, fantazijskog mišljenja u toj dobi, nego je riječ o tome da je fantazija u njih (jače ili slabije) potisnuta u odnosu prema realistično-racionalnoj dimenziji. Alexander Beinlich³⁸ ističe da se fantazijsko-magično u toj dobi povuklo pred realistično-racionalnim, ali da ono nije nestalo – ono živi i dje-

³⁶ Usp. Josip BARIČEVIĆ – Ana Gabrijela ŠABIĆ, *Put u slobodu*. Katekizam 6, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ¹¹1995., str. 207–213.

³⁷ Usp. H. E. GIEHL: *Der junge Leser*, osobito str. 36–45.

³⁸ Usp. A. BEINLICH: »Lesealter?« *Die literarische Entwicklung*, str. 52.

luje. No, da bi doista produktivno djelovala u književnoj komunikaciji, fantazija u njih treba biti ohrabrena književnokomunikacijski produktivnim poticajima.³⁹ Pritom valja znati da njihova mašta nije, kao u mlađoj školskoj dobi, toliko prožeta emotivnošću koliko dinamikom odnosno akcijom.

Recimo na kraju da vjeroučenike te dobi, upravo zbog opasnosti od površnoga čitanja te zbog uspostavljanja pretežno realistično-racionalnoga odnosa prema biblijskim i književnumjetničkim tekstovima, valja osmišljenim metodičkim postupcima – koji nose u sebi dimenziju unutarnje dinamike – uvoditi u dublje slojeve teksta. Osobitu pozornost valja posvetiti fantazijsko-meditativnim slojevima u tekstu te identifikaciji (što cjelovitijoj) s biblijskim i ostalim likovima. Često će upravo identifikacija i trenuci meditativno-fantazijskoga otkrivanja biblijskih tekstova biti književnokomunikacijski najproduktivniji, iako djeca 5.–6. razreda najvjerojatnije neće moći eksplicitno verbalno izraziti te literarnokomunikacijske rezultate.

3.3 Književni interesi u mladima od 7. do 8. razreda osnovne škole

S gledišta književnoga razvoja ta je dob vrlo specifična. Mladi te dobi, naime, čitaju gotovo sve, često bez kriterija, a u izboru djela za čitanje kreću se između različitih razvojno-psiholoških zona. Neki od njih izborom književnumjetničkih tekstova naginju (jače ili slabije) odrasloj dobi, a neki posežu za literaturom tipičnom za mlađu dob (5.–6. razred). Nerijetko se događa da ista djevojka ili mladić čita i knjige za odrasle, i knjige za mladež, pa čak i knjige za stariju djecu.

Dakako, ima i onih – književno razvijenijih – koji većinom čitaju kvalitetnu, ali ne prezahtjevnu literaturu za odrasle.

3.3.1 Vrstovni interesi

Većina mladih u 7.–8. razredu najradije čita *prozu*. Riječ je ponajprije o pustolovno-senzacionalističkoj prozi te o zabavnoj literaturi za odrasle. Mnogi vrlo

³⁹ Takav književnokomunikacijski pristup ostvaren je osobito u vjeronaučnim udžbenicima *Podimo zajedno* i *Put u slobodu*.

U katekizmu *Podimo zajedno* to su, na primjer, tekstovi i teme: *Bog obnavlja svoje obećanje i sklapa Savez s Abrahamom* (str. 32, 35); *Raduj se, pustinjo, i procvjetaj* (str. 45–47); *Jonatano vo i Davidovo prijateljstvo* (str. 89–93); *Isus posebnu pažnju poklanja bolesnima* (str. 116–118); *Isusova ljubav prema grešnicima* (str. 119–122).

U katekizmu *Put u slobodu* osobito ističemo: *Mojsijev susret s Bogom i njegov životni poziv* (str. 42–46); *Na putu kroz pustinju* (str. 61–66); *Sklapanje Sinajskog saveza: 'Vi ćete biti moj narod, a ja ću biti vaš Bog'* (str. 67–74); *Raskid i obnova Saveza* (str. 75–79); *Isusovo kraljevsko rodoslovlje* (str. 145); *Isus u prisposobama govori o tajnama novoga Božjega svijeta* (str. 169–172).

rado čitaju romane za mlade te romane za odrasle. U nekih djevojaka pojavljuje se vrlo snažan interes za ljubavne romane.

Odnos prema poeziji različit je u toj dobi: mnogi je čitaju samo onda ako im je pametno ponudimo, a mnogi je (osobito djevojke, ali i određen broj mladića) čitaju vrlo često i s velikim literarnim užitkom. Osobito čitaju intimnu te socijalnu, satiričnu i angažiranu poeziju. U toj im se dobi s velikom privlačnošću otvara refleksivna (ili točnije: refleksivno-intimna) dimenzija u poeziji.

3.3.2 Tematski interesi

Na tom se području događaju važnije promjene u odnosu na prethodna razdoblja. Najvažnija takva promjena, vrlo važna i za vjerski odgoj i izobrazbu, jesu vrlo snažni interesi mladih 7.–8. razreda za kompleks temâ o čovjeku: pitanje čovjekova postojanja, njegov unutarnji (psihički) život, odnos prema drugima, smisao života ...

Pojedinačne teme književnoumjetničkih tekstova za koje mladi pokazuju izrazitije interese jesu: ja (osobnost), drugi, ljubav (s vrlo razvijenim podtemama), prijateljstvo, samoća, priroda (pejsažni motivi koji imaju i dublje refleksivno značenje), suvremen svijet, sreća, patnja, smrt, sloboda, upitnost (pred svijetom u kojemu živimo), život, čovjek, odnosi među ljudima, mladi, mjesto mladih u svijetu, pravda, odgovornost, istina, satira, želja za akcijom, elementi protesta (iako će ta dimenzija biti puno jače izražena u srednjoškolaca), ljepota, simboli, umjetnost, mašta, stvaralaštvo.

Dakako, ne pokazuje svaki čitatelj te dobi stalnije interese za sav raspon navedenih tema. Riječ je o spektru tema za koje mladi 7.–8. razreda učestalije pokazuju spontane književne interese te tema koje mladi u toj dobi vrlo duboko i osobno primaju ako im ih ponudimo.

Vrlo dobar suodnos tematskih književnih interesa mladih 7.–8. razreda i tema (sadržaja) vjerskog odgoja i izobrazbe ostvaren je u *Planu i programu vjerskog odgoja i obrazovanja* (1990.). Navodimo najkarakterističnije tematske cjeline i teme u kojima se očituje naznačena sukladnost.

U 7. razredu to su tematske cjeline: *Naši susreti u istini, slobodi, povjerenju i ljubavi, Na putu prema upoznavanju i oblikovanju vlastite osobnosti, O tajni čovjekove smrti te o kršćanskoj vjeri i nadi u vječni život.*

Uz ovu posljednju tematsku cjelinu navodimo i pojedine teme, osobito zbog njihove bliskosti interesima vjeroučenika te zbog autentičnog i osmišljenog suodnosa pojedinačnih općeljudskih iskustava mladih 7.–8. razreda te najdubljih vjerničkih i biblijskih iskustava. Evo predloženih tema: *Svakodnevno se susrećemo sa smrću, Zastajemo pred smrću i tražimo odgovor* (upućuje se na biblijske tekstove: Dan 12,2; 2 Mak 7,14; Mk 12,26–27; Dj 3,15; 1 Kor 15,12–20); *Naša*

pažnja i ljubav prema bolesnima, umirućima i pokojnima, Novozavjetni i kršćanski tradicijski slikoviti izrazi i prisposode o životu nakon smrti (predloženi su osobito ovi evangeoski tekstovi: Mt 22,1–14; Otk 21,1 – 22,5; Iv 14,23; Fil 1,23; Fil 3,20; Lk 16,19–31); O pozivu svih ljudi na vječni život i o mogućnosti vječne propasti ('vječne smrti'), Zašto smo na svijetu – Zato da nesebično ljubimo (Boga, ljude i sami sebe) te istinski živimo (na ovome i drugome svijetu).⁴⁰

U 8. razredu osobito ističemo tematske cjeline: O sazrijevanju za istinsko prijateljstvo i ljubav, O najdubljim tajnama svijeta i čovjeka u svjetlu Biblije, O autoritetu, poslušnosti i slobodi, Život po Duhu Isusa Krista (o životu prema načelima kršćanskog morala).⁴¹

Sa stajališta književnih odnosno biblijskih interesa, kao osobito zanimljive teme i izbor biblijskih tekstova ističemo one u tematskoj cjelini O najdubljim tajnama svijeta i čovjeka u Bibliji: O današnjoj slici svijeta u svjetlu prirodnih znanosti i o nekadašnjoj staroistočnjačkoj slici svijeta; O odnosu vjere i znanosti; Biblijska pjesnička pripovijest o stvaranju svijeta i čovjeka (Post 1,1 – 2,4a); Biblijska pjesnička pripovijest o stvaranju muškarca i žene te o njihovoj ljubavi i njihovu poslanju (Post 2,4b–9.15–25 i Post 1,26–28.31); O grijehu 'Adama' i 'Eve' (tj. prvih ljudi i svega čovječanstva) kao o zloupotrebi čovjekove slobode (usp. Post 3,1–24); Grijeh protiv čovjeka istodobno je grijeh protiv Boga (O Kainu i Abelu: Post 4,1–16); O ljudskoj zloći i navještaju Božje dobrote i ljubavi (O općem potopu i Božjem Savezu s Noom: usp. Post 6 – 9); O ljudskom suprotstavljanju Bogu i razdoru među ljudima te o Božjem okupljanju svih ljudi u jedan Božji narod.⁴²

3.3.3 Interesi za emotivne sadržaje

Interesi za emotivne sadržaje ponovno imaju vrlo važnu ulogu u prihvaćanju ili neprihvaćanju pojedinih književnoumjetničkih i biblijskih tekstova. No, njihovi se interesi za emotivne sadržaje mogu naznačiti u dvije, naizgled suprotne, skupine. Iznimno su, naime, osjetljivi na tekstove o ljubavi, nježnosti, čežnji, sjeti, patnji – općenito: osjetljivi su na tekstove u kojima prevladava sentimentalnost (u mnogih se, osobito u djevojaka, pojavljuje tzv. svjetska bol⁴³). Istodobno, vrlo

⁴⁰ Plan i program katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja, str. 65–68.

⁴¹ Isto, str. 69–71.

⁴² Isto, str. 70.

⁴³ Svjetska bol (Weltschmerz) pojam je koji se u književnosti odnosi na sentimentalno-pesimistički doživljaj svijeta, nazočan u romantičarskoj književnosti, osobito u djelima Chateaubrianda, Byrona, Leopardija, Heinea.

Isti se termin ponekad primjenjuje u razvojnoj psihologiji za označavanje osjećaja sentimentalnosti, čežnje, sjete, tuge u mladima.

ih privlače angažirani tekstovi u kojima dominiraju socijalni osjećaji, ironija, čak grubost, svojevrsan otpor (osobito autoritetima, ustaljenim normama ponašanja).

U izboru književnoumjetničkih tekstova valja voditi računa o supostojanju interesa za te vrlo različite emotivne sadržaje, jer upravo to supostojanje takvih književnih interesa najautentičnije govori o suprotnostima koje žive u njima.

3.3.4 Interesi za poetski iskaz

I u tom području očituje se svojevrsno supostojanje različitih interesa. No, u većine prevladava interes za prozni iskaz koji nije jako zgusnut (zahtjevan). U pjesničkim ih tekstovima privlače osobito liričnost, refleksivnost, maštovitost (to je dob ponovnog povratka mašte), slikovitost te simboličnost i mnogoznačnost u tekstu. U mnogih mladih te dobi interes za simbolično značenje toliko je naglašen da često gotovo u svakoj pojedinosti u tekstu (osobito u pjesmi) pokušavaju otkriti simboličko ili preneseno značenje. Pritom, dakako, dolazi i do dubljih nerazumijevanja u književnoj komunikaciji te do iznevjeravanja smisla pjesme, osobito zbog krivoga kôda koji primjenjuju.

U angažiranim i satiričnim ih tekstovima privlači iskaz blizak svakodnevnom govoru (tzv. lirika današnjice)⁴⁴.

3.3.5 Interes za biblijske tekstove

Zanimljivo je da se u toj dobi u mladih bude interesi za mnoge biblijske teme koje su već upoznali, ali ih privlače i mnogi biblijski tekstovi koje dotada nisu upoznali.

Osobito ih privlače *Knjiga postanka* (mnogi odlomci, a neke od njih i cijela knjiga), mudrosna biblijska književnost, proročke knjige, evanđeoski tekstovi o Isusovim susretima s ljudima, prisposode, odlomci iz Otkrivenja te, osobito, slikovito-refleksivni odlomci iz Ivanova evanđelja. Poseban pak interes pokazuju za čitanje odabranih psalama.

Zanimljivo je da određen broj mladih te dobi vrlo rado, u posebnim trenucima sabranosti i u »posebnom raspoloženju«, samostalno poseže za biblijskim tekstovima.⁴⁵

⁴⁴ Usp. Kaspar H. SPINNER: *Lyrik der Gegenwart, Praxis Deutsch*, br. 46, 1981., str. 7.

⁴⁵ U već spomenutoj anketi (v. bilješke 17 i 24) više od 50 posto ispitanika ističe da su upravo u 7.–8. razredu osnovne škole te u srednjoj školi počeli redovitije samostalno čitati odabrane biblijske tekstove, često s velikim zanimanjem i s osjećajem da im ti tekstovi pomažu u odgovorima na mnoga važna životna pitanja.

3.3.6 O naravi književne komunikacije u mladima od 7. do 8. razreda osnovne škole

Književna se komunikacija u toj dobi jače promijenila u odnosu na prethodnu dob. Mladi 7.–8. razreda postaju sposobni za samostalno komuniciranje s književnoumjetničkim tekstovima ili bar za samostalno komuniciranje s mnogim slojevima u tim tekstovima. Tijekom književne komunikacije uspostavljaju vrlo osoban emotivno-fantazijski i refleksivan odnos prema tekstovima, što im omogućuje da otkriju dublje slojeve teksta nego učenici 5.–6. razreda.

U mnogim trenucima komunikacije s književnoumjetničkim i biblijskim tekstovima ostvaruju vrlo duboku, književnokomunikacijski aktivnu šutnju, meditaciju o tekstu ili književnoteorijski točnije: svojevrsnu *meditaciju u tekstu*. U susretu s mnogim tekstovima vrlo se osobno angažiraju i identificiraju. Pritom se – upravo zbog vrlo osobne identifikacije – pojavljuje i svojevrsna opasnost od prekida komunikacije s književnoumjetničkim ili biblijskim tekstom. Riječ je, naime, o tome da mladi, i to relativno često, snažno »doživljavaju« književnoumjetničke ili biblijske tekstove, »proživljavaju« emocije koje otkrivaju u tekstovima, a da pritom zapravo ne primaju tekst kao književnoumjetničko djelo, kao umjetnički transponiranu stvarnost (suzbilju⁴⁶), nego je – u književnokomunikacijskom smislu – trivijaliziraju prepoznajući u njoj gotovo isključivo vlastite osjećaje.⁴⁷

Možda je također dobro posebno naglasiti – jer još uvijek postoje određene predrasude (zablude) o odnosu djece, mladih pa i odraslih ljudi prema biblijskim tekstovima – da mladi te dobi i u susretu s biblijskim tekstovima vrlo često ostvaruju autentičan, vrlo dubok osoban emotivno-refleksivan odnos. Dakako, ako njihov odnos prema biblijskim tekstovima nije opterećen, da ne kažemo zapriječen, lošim čitateljskim odnosno komunikacijskim navikama: ponajprije pasivnim, površnim i neosobnim »razumijevanjem« biblijskoga teksta.

Uz takav duboko doživljajan pristup književnoumjetničkim i biblijskim tekstovima, u toj je dobi jače izražena i sklonost i sposobnost problemskog odnosa prema umjetničkoj odnosno biblijskoj riječi. Taj je pristup osobito primjeren u susretu s angažiranim tekstovima, ali i u susretu s mnogim biblijskim tekstovima koje su ranije upoznali i u kojima struktura iskaza omogućuje problemski odnos (usp. npr. *Govor na gori*).

Posebnu književnu osjetljivost mladi te dobi očituju u susretu s književnoumjetničkim i biblijskim tekstovima u kojima su naglašeni simboli. Neki autori ističu da tek u toj dobi postoje pravi preduvjeti za razumijevanje simbola.⁴⁸ I to je

⁴⁶ Usp. Max BENSE: *Estetika*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1978., str. 36.

⁴⁷ Usp. Ana Gabrijele ŠABIĆ: *Učenik i lirika*. Razvijanje literarnih sposobnosti učenika u komunikaciji s lirskom poezijom, Školske novine, Zagreb, 1991., str. 40.

⁴⁸ Usp. npr. Kurt FRANZ: *Kinderlyrik*. Struktur. Rezeption. Didaktik, W. Fink Verlag, München, 1979., str. 121–123; Kaspar H. SPINNER: *Umgang mit Lyrik in der Sekundarstufe I*, Pädagogi-

djelomično točno. Mladi 7.–8. razreda – za razliku od djece predškolske i mlađe školske dobi koja simbole primaju na intuitivno-emosivnoj razini – mogu primiti puno cjelovitiju semantičku (značenjsku) stvarnost simbola. Oni, naime, cjelinom percepcijsko-imaginacijskih i spoznajnih procesa otkrivaju duboku i osmišljenu svezu označitelja i označenoga. Pritom je vrlo važno imati na umu da oni tu svezu, ili još bolje: cjelovito otkriven smisao simbola, mogu i verbalno izraziti.

Simbolički je pristup – utemeljen na bogatom izboru pjesničkih i biblijskih tekstova te umjetničkih fotografija – ostvaren osobito u vjeronaučnom udžbeniku *Snagom Duha*. Kao primjer ističemo osobito teme koje uvode vjeroučenike u osobno doživljavanje i spoznavanje simboličkoga govora te u dublju komunikaciju s biblijskim tekstovima u kojima je simbolički govor jedna od najvažnijih sastavnica: *Duh Sveti okuplja zajednicu Isusovih učenika* (str. 30–35); *'Oduševljenje' za život i ljubav* (str. 36–44).⁴⁹ Budući da je odnos prema pojedinim simbolima vrlo subjektivan, u spomenutom je vjeronaučnom udžbeniku predložen širi izbor pjesničkih i biblijskih tekstova i umjetničkih fotografija, tako da vjeroučenici mogu osobno birati one tekstove i likovne sadržaje koji njima osobno najviše »govore« i koji im omogućuju najautentičniji pristup pojedinim slojevima simboličke stvarnosti.

Upućujemo također na teme *Slavljenje vazmenog otajstva* (str. 132–137) i *Kršćanska zajednica slavi euharistiju* (str. 138–149) u kojima vjeroučenici susreću poetske, otačke, meditativne te liturgijske tekstove bogate simbolima.

4. Zaključna (završna) razmišljanja

I na kraju, u kontekstu razmišljanja o interesima za književnoumjetničke i biblijske tekstove u pojedinim dobnim skupinama, važno je postaviti neka temeljna i specifična pitanja.

1) Nije li česta nezainteresiranost djece i mladih za biblijske tekstove rezultat neprimjerenog vjeronaučnog rada? Ili još izravnije pitanje: ne pridonosi li tome vrlo izravno i katehetski stav mnogih vjeroučitelja prema kojemu se temeljni biblijski tekstovi i biblijske teme ne bi trebali i ne bi smjeli ponavljati u različitim godištim? Time se, duboko smo uvjereni, u vjeroučenicima vrlo jasno razvija svijest da u biblijskim tekstovima koje su »upoznali« nemaju više što otkrivati, da ih ne trebaju ponovno čitati, da u njima nemaju više što tražiti i pronalaziti.

2) Koliko se primjerenim katehetskim radom – primjerenim organiziranjem aktivne, žive i osobne komunikacije s biblijskim tekstom u svim dobnim skupi-

---

sche Verlag Burgbücherei Schneider, Baltmannsweiler, 1984., str. 17; Alexander BEINLICH: »Lesealter?« *Die literarische Entwicklung*, str. 67–68.

⁴⁹ Josip BARIČEVIĆ – Ana Gabrijela ŠABIĆ – Bonaventura DUDA – Josip TURČINOVIĆ i dr.: *Snagom Duha*. Uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ¹⁸1995.

nama – može pridonositi buđenju, razvijanju i oplemenjivanju interesa za biblijske tekstove?

3) Koliko različiti mediji – biblijski stripovi, igrani i crtani filmovi, slikovnice pa i simplificirano prepričani biblijski tekstovi (u kojima se često gube bitna obilježja diskursa pojedine književne vrste i pojedine biblijske knjige) – doista pridonose produblivanju interesa za biblijske teme, za cjelovitost poruke i za otvorenost (gotovo bismo rekli: potrebu) ponovnom susretu s tom (»poznatom«) temom u izvornom biblijskom tekstu?⁵⁰

4) Prepoznavamo li latentne, neohrabrene, neosvješćene učeničke interese za pojedine životne i biblijske teme?

5) Istodobno s proučavanjem književnih i biblijskih interesa u djece i mladih, ubuduće bi valjalo proučavati i postojeće komunikacijske zapreke koje se pojavljuju u njihovu odnosu prema pojedinim biblijskim tekstovima ili u odnosu prema Bibliji općenito.

6) Koliko se – osvješćivanjem ili osmišljavanjem suodnosa katehetskog rada i liturgijskih slavlja (osobito osobnog primanja izvorne biblijske riječi u tim međusobno povezanim vjerničkim kontekstima) – u vjeroučenika razvijaju (produbljuju) interesi za biblijske tekstove i koliko se pridonosi tome da vjeroučenici (a i njihovi roditelji) postupno otkrivaju mjesto i ulogu biblijskih tekstova u osobnome vjerničkome životu?

7) Ne bi li, usporedo s istraživanjem učeničkih književnih i biblijskih interesa, valjalo istraživati i stavove vjeroučitelja prema biblijskim tekstovima? Konkretnije: koje je mjesto i uloga biblijskoga teksta, kao žive Božje riječi, u životu vjeroučitelja? Također bi, u kontekstu spomenutoga istraživanja, valjalo uzeti u obzir njihovu stručno-metodičku sposobnost (ili, možda, nedostatnu sposobnost) da primjereno organiziraju komunikaciju učenika pojedine dobi s biblijskim tekstovima.

8) Koliko će promjene u našem društvu i u našoj Crkvi posljednjih godina utjecati na mijenjanje interesa za biblijske tekstove u djece, mladih i odraslih? Hoće li se, nakon prvoga vala pojačanoga interesa za te sadržaje, njihovi interesi vjernički produbljevati ili će se, možda, postupno gasiti?

⁵⁰ Mislimo da se u najskorije vrijeme valja vrlo temeljito i stručno pozabaviti mnogim novim i najnovijim – prepričanim, prerađenim, doradenim, ilustriranim i inim – izdanjima Staroga i Novoga zavjeta te Biblije za djecu i mlade.

Jedno od temeljnih pitanja koje valja postaviti jest: koliko su djeca i mladi takvom prilagodbom teksta (često krajnje simplificiranom a ponekad i infantiliziranom, neuvjerljivo »moderniziranom«) dobili, a koliko se u cjelovitosti i svetosti poruke izgubilo.

U takvoj prosudbi ne bi bilo dobro zanemariti ni pitanje usklađenosti prijevoda (»preradbe«) s naravi i duhom hrvatskoga jezika.

9) Koliko uvažavati interese djece mlade i starije školske dobi te mladih u izradbi vjeronaučnih programa i vjeronaučnih udžbenika?

Na to pitanje u ovom kontekstu završnih pitanja/problema možemo, analogno onome što vrijedi za izradbu programa i udžbenika u ostalim nastavnim područjima, najsigurnije odgovoriti. Književne i biblijske interese pojedinih dobnih skupina nužno je poznavati i voditi računa o tome da oni većim dijelom budu valorizirani u izboru programskih tema i sadržaja i, još izravnije, u izboru biblijskih, književnoumjetničkih i ostalih tekstova u vjeronaučnim udžbenicima. No, istodobno ne smijemo zaboraviti da se u svim dobnim skupinama pojavljuju vrlo velike razlike među djecom i mladima te da, stoga, opisane i dobnosistematizirane književne i biblijske interese valja shvatiti kao izraženije ili manje izražene tendencije. Osim toga, poznato je da djeca i mladi – osobito pod utjecajem sredine u kojoj žive – često (a mnogi i redovito) posežu za onim što im je poznato, što znači da bi im – kad bismo u stvaranju vjeronaučnih programa i udžbenika slijedili njihove (iskazane) biblijske interese – mnoge vjernički vrlo važne teme ostale nepoznate. Pritom također valja podsjetiti na to da su književni i biblijski interesi samo jedan od važnih kriterija u izboru programskih i udžbeničkih sadržaja. Da bi, međutim, predloženi sadržaji bili što bliži interesima vjeroučenika, osobito u mladenačkoj dobi, bilo bi dobro – kad god je to moguće – predložiti više biblijskih i književnoumjetničkih tekstova (2–3, pa i više) kako bi svatko od njih, u skladu s osobnim književnim i biblijskim interesima, mogao odabrati onaj tekst koji prepoznaje kao najbliži, najzanimljiviji.

10) Ne bi li upravo sada, u završnoj fazi provjere i definitivne doradbe planova i programa vjerskog odgoja i izobrazbe u školi te izradbe planova i programa za župnu katehezu u Hrvatskoj (pri kraju prijelaznoga »pokusnog« razdoblja 1991.–1996.), posebnu brigu trebalo posvetiti uvažavanju rezultata istraživanja o književnim i biblijskim interesima u djece i mladih?

Precis

The author's approach to the problem in choosing of literary – artistically biblical and non biblical readings and selection of catechetical – communicational approach to these texts in religious education and catechesis is primary from literary scientific and psychological and a pedagogical standpoint but in interdisciplinary correlation to religiously pedagogical respectively theological and catechetical approach. Results of her scientific reflections are founded on studying and comparing of empirical and scientific-theoretical research and on her own research and findings of these in question.

In the first part of this work – starting from very basic literary-theoretical principles – the author is pointing out and explaining four essential parts respectively four sorts of

literary interests: thematic and genre interests, emotional contents and poetical expression.

In the second part the author is stressing the essential difference between older (progressional psychological but periodically closed) and newer approach (interdisciplinary based and periodically opened) to the reader's literary development and especially to progress of his interest in this field.

That literary interests are in the main, third, part more specifically detailed, theoretically determined and practically articulated, especially literary interest for biblical-artistic text and character of literary communication respectively to catechetical-methodically interpretation of literary text for children and preadolescent, grade I-VIII elementary school (age 6-7 and 14-15).

In the fourth part, as conclusion, among other things, the author is stressing problems as thesis/questions:

- Isn't frequent lack of interest, in children and young adolescents, for biblical texts in fact a result of unsuitable choice of those texts and inadequate communicational approach to them when they meet them in catechesis and religious education?*
- Doesn't some media, insufficiently suitable (as some biblical comics and biblical pictured books, cartoons and movies), contribute to superficial communication with biblical text and loss of interest for profound and lively congregational meeting with a Bible?*
- Wouldn't it be more proper, in researching the literary and biblical interest, parallel with those they have catechized, to explore a permanent deepening and progress of these interests in catechists and animators of liturgical and others praying festivities?*

Key-words: *literary interests, catechesis, rel. education, Bible.*

Preveo Rudolf Amerl